

Ekososiaalinen sivistys ja uudistava oppiminen

Ekososiaalisen sivistyksen työkalut

**Vapaa sivistystyö
muutoksen tekijänä
-koulutus**
Tampere
26.11.2019

Erkka Laininen
Tytti Pantsar
Jukka Tikkanen

Työpajan kulku (1 t 45 min.)

Työskentely ryhmissä (n. 1 t)

- Kukin esittää vuorollaan projektisuunnitelmansa
- Keskustelua projektisuunnitelmista
 - Kuinka voisin rikastuttaa muiden kokeiluja?
 - Millaisia haasteita tai esteistä projektin toteuttaminen voi kohdata ja miten niihin voisi varautua?
- Keskustelua projektisuunnitelmien tukemisesta
 - Millaista tukea tarvitsemme projektityömme toteuttamiseksi ja miten projektityön tuki kannattaisi organisoida?
 - vertaisryhmän oma keskustelufoorumi esim. Facebookissa
 - yhteinen sparrausaika/välitsekki verkossa, jossa kouluttaja mukana
 - mahdollisuus ottaa yhteyttä kouluttajiin ja kysyä neuvoa tai keskustella, jne.)
 - Pohdinnan tulokset jaetaan lähipäivän loppuyhteenvedossa.

Työpajan kulku (1 t 45 min.)

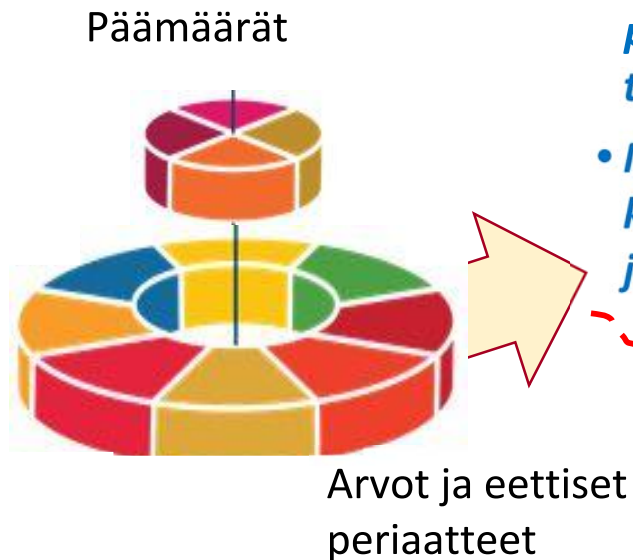
Oman projektisuunnitelman kiteyttäminen (n. 30 min.)

- Lähipäivän aikana suunnitelmista on tarkoitus edetä kohti toteutusta, joten tavoitteena on määritellä ainakin:
 - tavoite
 - kohderyhmä/toteuttamisen konteksti
 - toteuttamisen ajankohta

Kiteytetyn projektisuunnitelman esittäminen ryhmälle (n. 15 min.)

1) Pedagogiset työkalut

2. EETTINEN KOMPASSI

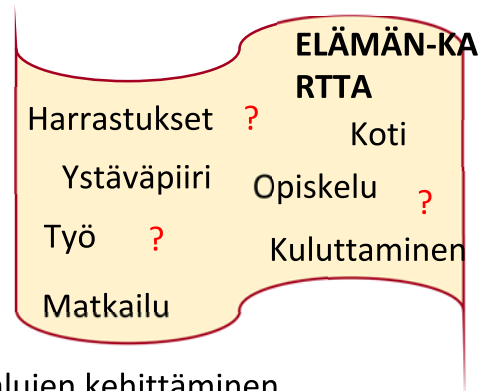
- *Ekososiaalisen sivistyksen arvopohjan reflektointi*
- *Eettinen kompassi suuntaa tekoja kohti haluttua tulevaisuutta*

Suomen Kansanopistoyhdistys:
OPPI-hanke: Ekososiaalisen sivistyksen työkalujen kehittäminen

3. TULEVAISUUSHAASTEET/ LUPAUKSET

- *Haasteet ovat askeleita "ekososiaalisen sivistymisen" polulla kohtia tavoiteltua tulevaisuutta*
- *Mikä on minun/ryhmän/opiston konkreettinen teko tai toiminta, jolla teemme arvot todeksi?*

4. OMAN ELÄMÄN TULEVAISUUSTEOT

1. TULEVAISUUSKUVITTELU

Minä itse

- *Millaisen tulevaisuuden haluaisin?*
- *Mikä on oma paikkani siinä?*
- *Tulevaisuuskäsitysten jakaminen ja reflektointi*
- *Ryhmän/opiston yhteinen tulevaisuusvisio*
- *Toteutustapa kirjoitus, kuvat, piirroksat, näytelmä, ...*

- *Miten toteutan ekososiaalisen sivistyksen arvoja "oman elämäni kartalla"?*

5. KOMPETENSSIEN ARVIOINNIN TYÖKALUT

Tulevaisuuskuvittelu toteutetaan kolmessa vaiheessa...

1. Tulevaisuus kertomukset
2. Tulevaisuus kertomusten kollektiivinen reflektointi
3. Yhteinen tulevaisuusteos

Tulevaisuuskuvittelun tavoitteet

1. Henkilökohtainen näkökulma tuottaa merkityksellisyyden kokemusta ja motivoi
2. Yhteinen tekeminen ja reflektointi helpottaa “tulevaisuusahdistusta”
3. Tulevaisuuskuvittelu pohjustaa seuraavaa vaihetta, jossa ekososiaalisen sivistyksen arvopohjalta rakennetaan eettinen kompassi.

“Ilman arvoja ei ole motivoitunutta toimintaa” (Wendell Bell)

1. VAIHE - TULEVAISUUSKERTOMUKSET

Tulevaisuuskuvittelun ensimmäisessä vaiheessa kirjoitetaan kaksi noin sivun mittaista tulevaisuuskertomusta.

Ensimmäisessä kuvitellaan toivottava tulevaisuus kirjoittajan itsensä näkökulmasta noin 20 vuoden päähän nykyhetkestä.

Toisessa kuvitellaan ympäröivä maailma noin 20 vuoden päähän nykyhetkestä.

Tulevaisuuskertomukset voidaan toteuttaa myös visuaalisina kertomuksina, joissa tekstin sijaan hyödynnetään vaikkapa valokuvia ja lehtileikkeitä.

Tulevaisuus kertomus 1

“Kuvaile millaista elämäsi ja arkesi on 20 vuoden kuluttua, jos kaikki viltimmätkin unelmasi ja haaveesi ovat toteutuneet!”

**OTAVAN
OPISTO...**

Alku uudelle.

Tulevaisuuskertomus 2

“Kuvaile millainen Suomi, Eurooppa ja maailma oletettavasti on 20 vuoden kuluttua (näkökulmina mm. ympäristö, teknologia, talous, kulttuuri, maailmanpolitiikka).”

2. VAIHE - TULEVAISUUSKERTOMUSTEN KOLLEKTIIVINEN REFLEKTOINTI

Tulevaisuuskuvittelun toisessa vaiheessa toteutetaan **kaksi erillistä tulevaisuuskarttaa**, joista ensimmäinen kuvaa **toivottavaa tulevaisuutta** ja toinen **todennäköistä tulevaisuutta**.

Tulevaisuuskarttojen toteutuksessa on kaksi kierrosta:

- **1. kierros – Toivottavien ja todennäköisten tulevaisuusaihioiden kartat:**
- **2. kierros – ”Iteraatio”**

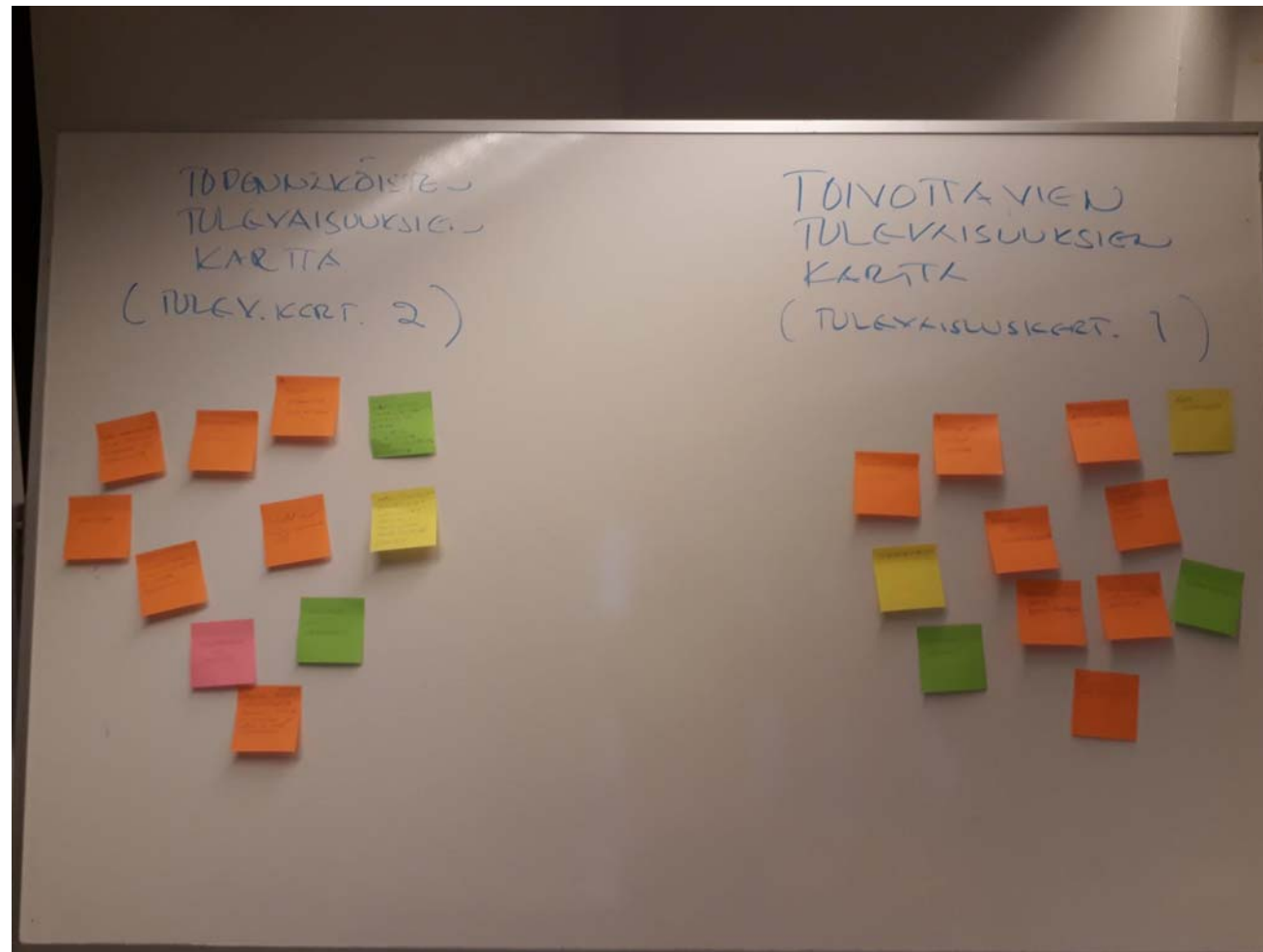
1. kierros – Toivottavien ja todennäköisten tulevaisuusaihioiden kartat

Jokainen tulevaisuuskertomuksen kirjoittaja valitsee kummastakin kirjoituksestaan **yhden asian tai näkökulman ja sanallistaa sen tiiviisti** lapulle/tai kortille, Molemmista kertomuksesta oma tiivistys.

Kaikkien kortit kiinnitetään toivottavien ja todennäköisten tulevaisuusaihioiden kartaksi taululle tai seinälle.

- Tulevaisuuskertomus 1 > toivottavien tulevaisuusaihioiden kartta
- Tulevaisuuskertomus 2 > todennäköisten tulevaisuusaihioiden kartta

Näkökulmat käydään yhdessä läpi siten, että jokainen opiskelija vuorollaan esittelee valitsemansa näkökulmat.

2. kierros – ”Iteraatio”

Kun näkökulmat on käyty yhdessä läpi, jokaisella on mahdollisuus **muuttaa näkökulmiaan** tai **lisätä tulevaisuuskarttoihin yksi näkökulma lisää**, jolloin kartat täydentyvät ja systeemiset yhteydet hahmottuvat.

”Iteroidut” tulevaisuuskartat kannattaa kuvata, dokumentoida tai muulla tavalla säilyttää tai tallentaa jatkotyöstämistä varten.

3. VAIHE - YHTEINEN TULEVAISUUSTEOS

Tulevaisuuskuvittelun kolmannessa vaiheessa **toteutetaan ryhmissä “tulevaisuusteos”** joko ensimmäisen vaiheen **tulevaisuuskertomusten pohjalta** tai toisen vaiheen **toivottavien tulevaisuusaiheidon kartasta**. Jos aikaa ja tekijöitä on riittävästi voidaan mediateksti toteuttaa myös todennäköisten tulevaisuusaiheidon kartasta.

Tulevaisuusteos voidaan toteuttaa “pajatyöskentelyinä” tai pidempikestoisena projektina erillisenä ajankohtana kahden ensimmäisen vaiheen jälkeen.

Tulevaisuusteos voi olla...

- **Elokuva:** Esimerkiksi niin, että kaikki halukkaat lukevat oman tulevaisuuskertomuksensa ryhmälle. Ryhmä valitsee elokuvakäsikirjoituksen pohjaksi yhden kertomuksen tai yhdistelee useamman kertomuksen yhdeksi uudeksi kertomukseksi.
- **Musiikkikappale:** Ryhmä rakentaa kantaaottavan laulun Tulevaisuuskuvittelun toisessa vaiheessa tuotetun tulevaisuuaihoiden kartan pohjalta.
- Teos voi olla myös jokin **muu taideprojekti** (esim. ympäristötaideprojekti taiteilijan johdolla).

Tulevaisuusteosten reflektointi

Teosten reflektoinnissa voi käyttää apuna mm. seuraavia kysymyksiä:

- Onko toivottavan ja todennäköisen tulevaisuuden välillä eroja, millaisia?
- Minkä pitäisi muuttua, että toivottava todellisuus saavutettaisiin? Mitä me voimme itse tehdä asioiden muuttamiseksi? Millaisia taitoja ja tietoja tarvitsemme tämän muutoksen aikaansaamiseksi?
- Mitä tavoittelemme ja miksi?
- Kuvaavatko yhteisesti tuotetut tulevaisuuskuvaukset:
1) passiivista, 2) sopeutuvaa, 3) ennakoivaa vai 4) proaktiivista asennoitumista tulevaisuuteen

"Menetelmä" itsessään on paljon käytetty, sitä on toteutettu hieman eri vivahtein.

*Tulevaisuuskuvittelun merkitys rakentuu **osana laajempaa kokonaisuutta**, jossa toimintaa ohjaavia arvoja lähdetään refleктоimaan ja ekososiaalisen sivistyksen kompetensseja oppimaan oppijan **henkilökohtaisesta perspektiivistä**, minästä. Tämä on ainoa mahdollisuus tehdä prosessista osallistujalle merkityksellinen.*

*Oleellista syvyyttä tässä tulevaisuuskuvitteluun saadaan dialogilla, jossa "ohjaaja" on perehtynyt **tulevaisuudentutkimuksen** peruskäsitteisiin ja perusteisiin.*

Tulevaisuudentutkimuksen näkökulmia

Antisipaatioajattelu = Tulevaisuus elää odotuksissamme ja antisipaatioajattelu on odotusjärjestelmiemme reflektointia. Voimme kuvitella tulevaisuuden ja tuoda se toiminnaksi tähän päivään

Riel Millerin mukaan antisipaatioteorian kolme kulmakiveä ovat:

- 1. kyky tuottaa kertomuksia (narrative capacity),*
- 2. yhteisöäly (collective intelligence) ja*
- 3. kyky asettaa asioita uusiin puitteisiin ja konteksteihin (capacity to reframe).*

Tulevaisuudentutkimuksen näkökulmia

Bifurkaatiopiste = Kehityksen solmukohtissa avautuva mahdollisuusksien avaruus

Polkuriippuvuus = Kehitys, jossa aiemmat valinnat vaikuttavat tuleviin valinnanmahdollisuuksiin

Backcasting = Menetelmä, jossa rakennetaan vaihtoehtoisia polkuja nykyhetkestä kohti ennalta määriteltyä tulevaisuutta

Heikko signaali = Jonkin ilmiön, tapahtuman tai kehityskulun ensimmäinen ja usein vähäinen merkki

Tulevaisuudentutkimuksen näkökulmia

Megatrendi = Ilmiö tai ilmiöiden joukko, joka määrittää hallitsevasti tulevaisuuden suunnan

PESTE-analyysi = Toimintaympäristön poliittiset, taloudelliset, sosiaaliset, teknologiset ja ympäristöön liittyvät ulottuvuudet huomioiva työskentely (mukana voi olla myös C=kulttuurinen ja L=lainsäädännöllinen)

Utopia = Maailmantila, joka on ristiriidassa nykyhetken kanssa, ja joka suuntautuu sellaisiin kohteisiin, jotka eivät ole olemassa

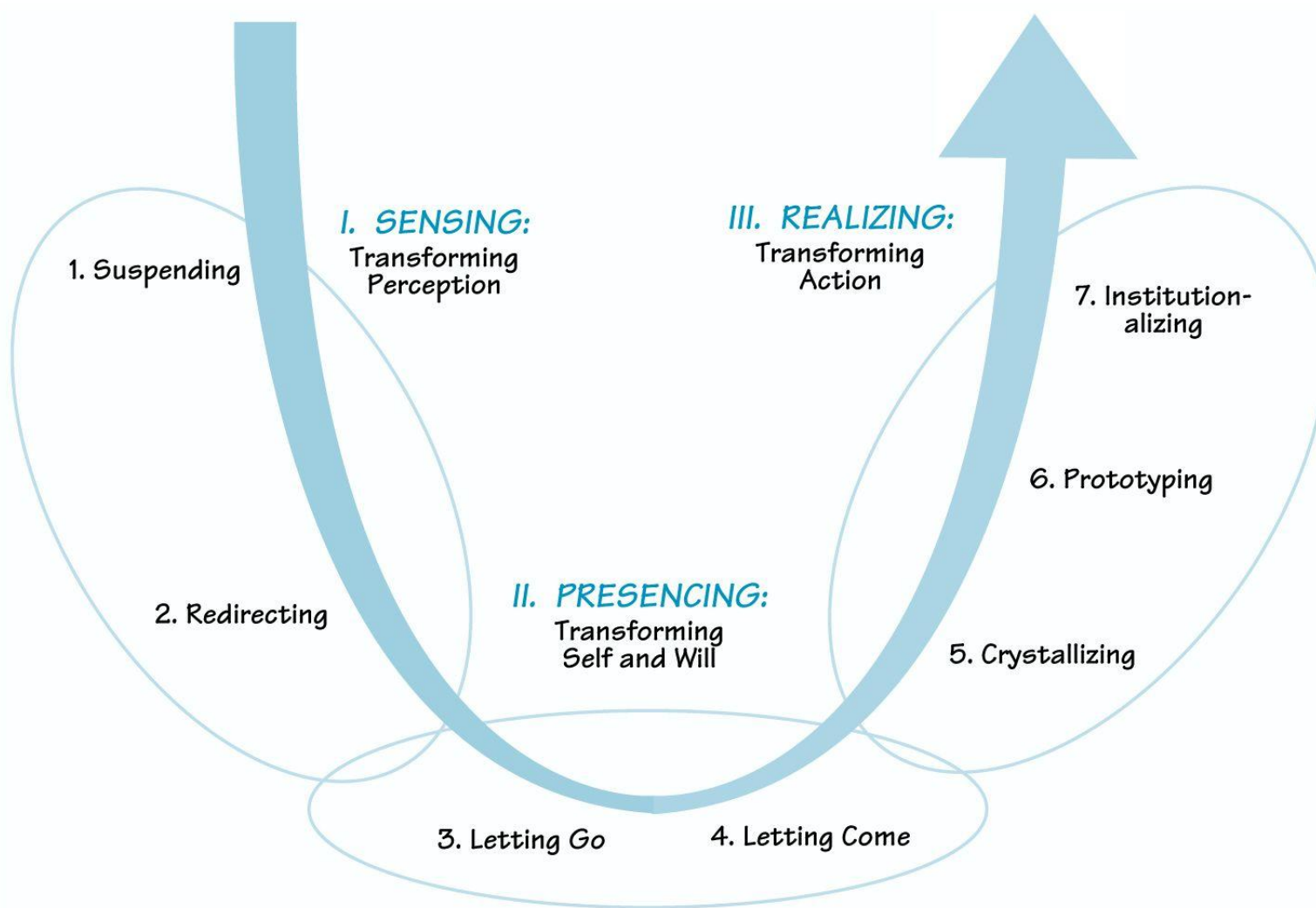
Dystopia = Utopian vastakohta

Teoreettisia näkökulmia - oppiminen

Transformatiivinen oppiminen (Sterling) ja oppimisen kolme tasoa...

1. Kognitiivinen (vrt. 1. vaihe, etenkin kehyskertomus 2)
2. Metakognitiivinen (vrt. 2. vaihe)
3. Transformatiivinen (vrt. 3. vaihe)

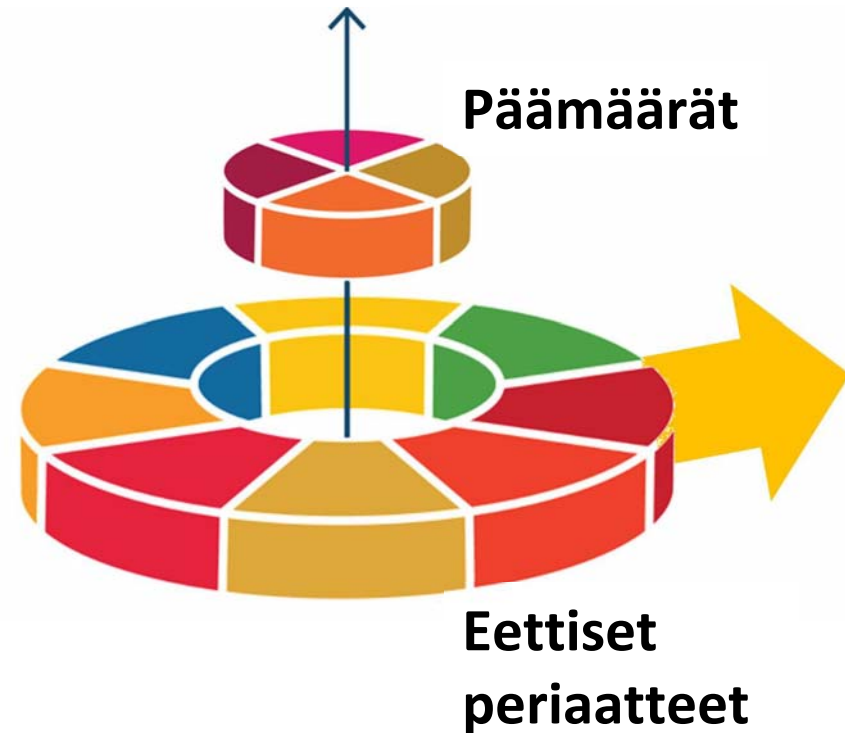
HUOM! Etenkin ensimmäisen vaiheen ensimmäisessä kehyskertomuksessa on mukana vahva tunne-elementti. Tämä tuottaa sitoutumista, mutta samalla siihen voi sisältyä vahvoja kokemuksia.

Eettinen kompassi

- Keskiössä **luovuttamattoman tärkeät päämäärät**, joiden varaan yhteistä tulevaisuuttamme tulisi rakentaa

vrt. tutkimus: RAUHA, HYVÄ JA MERKITYKSELLINEN ELÄMÄ, IHMISEN JA YMPÄRÖIVÄN TODELLISUUDEN TASAPAINO

- **Eettiset periaatteet** ohjaavat valintoja ja tekoja päämäärien suuntaan.
- Jokaisella ihmisellä on oma eettinen kompassinsa. Sen rakentaminen onnistuu vain refleктоimalla omia arvoja ja käsityksiä muiden kanssa.
- Dialogi arvoista ja päämääristä auttaa etsimään yhteistä suuntaa tulevaisuudelle.
- Eettinen kompassi muotoutuu koko ajan uudelleen ihmisen kokemusten kautta.

1. Päämäärien asettaminen

- Sopivan kokoiset pienryhmät, esim. 3-6 opiskelijaa.
- Pohditaan tulevaisuutta: mitkä asiat ovat opiskelijoiden mielestä tärkeimpiä päämääriä, joiden varaan tulevaisuutta pitäisi rakentaa?
- Työskentelyssä voidaan pohjata aiemmin käsiteltyihin kestäväyyteen liittyviin kysymyksiin tai teemoihin.
- Mahdollista on käyttää myös valmiita ehdotuksia, joissa voi olla mukana erilaisiin käsityksiin pohjautuvia tulevaisuuspäämääriä.
- Opiskelijat valitsevat niistä mielestään tärkeimmät tai ehdottavat omia päämääriään.
- Työskentely voidaan toteuttaa kaksivaiheisena niin, että jokainen miettii asiaa ensin itsenäisesti ja kirjaa lapuille esim. 3 tärkeintä päämäärää.
- Tämän jälkeen laput asetetaan kompassin keskiöön ja käydään ryhmässä keskustelua päämääristä. Päämäärät voivat olla myös keskenään ristiriitaisia, mikä ruokkii reflektiota.

2. Eettisten periaatteiden muotoilu

Ekososiaalisen sivistyksen arvot

VASTUULLISUUS

KOHTUULLISUUS

IHMISTENVÄLISYYS

SYSTEEMINEN
MAAILMANSUHDE

1) ARVON MÄÄRITTELY

- Keskustellaan arvon määrittelystä, esim.
- Mitä vapauksia ihmisellä on?
- Mitä vastuita ihmisellä on?
- Mitä on vastuullisuus?
- Miten se ilmenee?
- Kenestä pitäisi kantaa vastuuta?

2) ARVON REFLEKTOINTI

- Arvoon liittyvät henkilökohtaiset kysymykset ja niiden reflektointi, esim.
- Mistä tai kenestä minä kannan vastuuta?
- Milloin olen toiminut vastuullisesti?
- Miltä minusta tuntui, kun olin toiminut vastuullisesti?

3) EETTISET PERIAATTEET

- Ryhmä kirjoittaa lapuille 3-5 yhdessä muotoiltua eettistä periaatetta, jotka ohjeistavat, **miten ihmisten tulisi elää ja toimia arvon mukaisesti.**
- Laput kiinnitetään eettisen kompassin kehälle.

HARJOITUS: Eettinen kompassi

Jokainen ryhmä saa yhteen ekososiaalisen sivistyksen arvoon liittyviä pohdintakysymyksiä. Kysymykset on laadittu metakognitiivisen tason (reflektio) näkökulmasta.

- 1) Jokainen ryhmän jäsen pohtii ensin itse muutaman minuutin ajan kolmea annettua kysymystä.
- 2) Tämän jälkeen jokainen kertoo omat kokemuksensa, joita muut refleктоivat.
- 3) Lopuksi ryhmän jäsenet kirjaavat lapuille kolme eettistä periaatetta, joiden mukaan ihmisten tulisi toimia voidakseen elää käsittelyssä olleen arvon mukaisesti.

